

Szakmai zárójelentés „A magyar nyelvjárások mondattani alapú elhatárolása” című OTKA-kutatásról

E kutatás során arra tettünk kísérletet, hogy a magyar nyelvjárásokban meglévő mondattani elkülönüléseket (melyeket a kutatás felfogása szerint leginkább a vonzathasználat területén figyelhetünk meg) egységes rendszer alapján térképekre vetítve bemutassuk, a térképek elemzésével bizonyos közös jellemvonásokat megállapítsunk, esetleg rákérdezzünk a létrehozó okokra is. Kísérlet tehát ez a kutatás, s csak remélhetjük, hogy újabb, a nyelvjárások mondattani jelenségeire koncentrááló munkák, kutatások elindulására ösztönzőleg hat, akár úgy is, hogy törekvéseink kritikájaképpen jön létre egy, a nyelvjárásai mondattant új megvilágításba helyező elmélet.

A kutatás menete:

2010. február – 2010. június: a kérdések összeállítása.

Jelen kutatást 2010–11-ben végeztük egy OTKA kutatási program keretében (K 81834). A kutatás megtervezése során mindenekelőtt ki kellett jelölnünk azokat a vonzatszerkezeti jelenségeket, amelyek esetében regionális különbség volt várható. Ez nem is túlságosan könnyű feladat, hiszen a szintaktikai szerkezet regionális változata valószínűleg a Schirmunski által másodlagos nyelvjárásai jelenségeknek nevezett (1992. [1930]. 116), kevésbé feltűnő sajátosságok közé tartozik. Az első lökést ez irányban irodalmi élmények adták. Az író ugyanis oly mélyen benne él hőseinek világában, hogy azok beszéltetése kapcsán – akár szándéktalanul is – még irodalmi szövegekben is találkozunk a szintaktikai szerkesztés regionális változataival (miközben a feltűnő nyelvjárásai sajátosságok: hangtan, szókészlet már nem jelennek meg).

Az irodalmi művekben való megjelenésnél azonban fontosabbak és tudományosan hitelesebbnek tekinthetők azok a megjegyzések, amelyeket nyelvészek, a nyelvvel és a dialektológiával hivatásszerűen foglalkozók tesznek. A szerkesztés regionális különbségét Komáromi Csipkés György még mint a nyelvtudás hiányosságát, mint rossz magyarságot jelöli meg („... a legtöbben bizony nem tudnak helyesen beszélni magyarul, még a született magyarok sem. ... az *emberhez*, ad *hominem* helyett azt mondják, *embernel*, apud *hominem*, mint *Jer amaz embernel*, veni apud *istum hominem*, ahelyett, hogy *Jer amaz emberhez* – 2008. 51), Arany János viszont szelíden rácsodálkozik a jelenségre a Visszatekintésben: „Biharban »vele átellenben« – »vele szemközt«. Átkelve a Tiszán, egyszerre hallom: »neki átellenben« – »neki szemközt«. Soha nem hittem volna el, hogy ez utóbbiak magyarul vannak, ha csupán bihari nyelvérzékemre támaszkodom. És most melyiket vádoljam idegen büzzel. Nem merem egyiket is” (Arany 1968, 221). Olyan nyelvjárásai szakmunkákat, monográfiákat, tanulmányokat, tájszótárak rövid nyelvjárásai összefoglalóit tekintetem át, amelyek mondattani részében szó esik a vonzatoságról (leginkább az állandó határozók körében), vagy alaktani részében bizonyos határozóragoknak a szerző által vizsgált nyelvjárásban a köznyelvtől eltérő alkalmazásáról. A vizsgálandó jelenségek túlnyomó részét e körből merítettem, mivel itt a szerzők személye mintegy biztosítéka volt a hitelességnek, még akkor is, ha eme közlések túlnyomó része a Magyar Nyelvőrben és a Nyelvészeti Füzetekben közel száz, illetve több mint száz évvel ezelőtt jelent meg.

A következő területet azok a nyelvjárásai szövegközlések jelentik, amelyek akár önálló kötetben, akár folyóiratokban jelentek meg (főként a Magyar Nyelvjárások szövegközlései adtak efféle anyagot). Ezek szintén nagymértékben hitelesnek tekinthetők, mivel nyelvjárásban beszélők spontán szövegei. A negyedik területet a történetiség jelentette. Az 1541-ig terjedő magyar nyelvű levélananyagban (Hegedűs–Papp 1991) számos esetben a maitól

eltérő vonzatokat találunk. A 16. és a 21. század között végbemenő vonzatváltozási folyamatot elemző tanulmányban bemutattam, hogy bizonyos, hasonló jelentésmezőbe tartozó igék vonzatai azonos irányban mozdulnak el (Hegedűs 2009). Feltételezhető volt, hogy a nyelvjárások ezekből a korábbi vonzatkeretekből is őriztek meg esetleg, így tehát egy kutatásból ez a terület sem maradhat ki. Végül ötödik forrásként felhasználtam azokat az „orvadatokat”, amelyeket az élő beszédből figyeltem meg, illetve amelyek kéziratos forrásokból (vezetésemmel készült szakdolgozat) származnak..

Olyan régenseket választottam, amelyek az alapszókészletbe tartoznak, amelyeket tehát régiótól függetlenül mindenki ismer és használ. Két esetben azonban tájszótárból vettem tájszói példát (*dülleszkedik* 'támaszkodik' és *reménykedik* 'nagyon kér, könyörög'). A régensek túlnyomórészt igék, de néhány esetben vonzatos kiegészítést igénylő melléknév is szerepelt a régensek között. Néhány példa esetében funkciói-gés szerkezet szerepel régensként (*gondja van, köze van, odavan* 'tartózkodik'), egy esetben az állandósult szószerkezet (*férjhez megy*) argumentum eredetű tagjának a regionális változata volt a kérdés tárgya. Számszerűen: a 72 megkérdezett jelenségből 43-at a nyelvészeti szakirodalom említett meg, 14-et tájszótárból vettem, 12 származik írott nyelvjárási szövegek közléséből, 5 pedig személyesen megfigyelt „orvadatból”, illetőleg nem publikált, kéziratos forrásból. Ehhez csatlakozott 12 történeti szövegek közléséből idevont jelenség és négy, a szépirodalomból vett nyelvi sajátosság. Ez így összesen 90 jelenség lenne, de számos jelenség több forráscsoportban is előfordul. A 12 történeti adat kettő kivételével (*enged, örül*) más forrásból is előkerült, a négy szépirodalmiból három szintén.

2010. július – 2011 november: adatgyűjtés terepen.

Az adatgyűjtés menete. Minden jelenség külön kérdőlapra került, mely tartalmazta a helység nevét, az adatközlő(k) nevét és életkorát. Feltüntettük rajta az adott régens köznyelvi és nyelvjárási argumentumkeretét. Ezután a példamondatok következtek: első helyen többnyire a köznyelvi, majd a nyelvjárási vonzatkerettel. A gyűjtés során ezek a mondatok esetenként szaporodtak olyan új, az előzetes szakirodalmi közlésektől eltérő vonzatszerkezetekkel, amelyeket a kutatás során az adatközlők mint a náluk szokásosat közölték. Így számos, a kezdetkor csak két mondatot tartalmazó kérdőív a gyűjtés végeztével három-négy, néha akár öt-hat változatot is tartalmaz. A terepmunkát Gerstner Károly és Hegedűs Attila végezte. A gyűjtést több nyelvész kollégánk is segítette, akiktől a gyűjtött anyagon kívül értékes tanácsokat is kaptunk. Itt köszönjük meg Csáki Éva, Eöry Vilma, Varga Józsefné Horváth Mária, Hajba Renáta, Dudás Anikó, Oszkó Beatrix, Balogh Lajos, Pesti János segítőkészségét. Az adatgyűjtést 128 helységben végeztük el egy év leforgása alatt. A kutatópontok kijelölése esetén többirányú megfeleléseket vettünk figyelembe: egyrészt irányadónak tekintettük, hogy ragaszkodjunk a Magyar Nyelvatlasz kutatópontjaihoz (de ez nem jelentett merev ragaszkodást, sokkal inkább azt, hogy egy adott terület reprezentatív módon képviselve legyen), másrészt viszont fontosnak tekintettük, hogy ha egy korábbi közlésben megneveznek egy helységet, akkor az adott régióban azt keressük fel. Ezért kerültek be városok is a kutatópontok közé. Nem törekedtünk arra, hogy a szociolingvisztikai elvárásoknak megfeleljünk, vagyis megelégedtünk egy-egy helységből egy-egy adatközlő kikérdezésével. Erre a kutatott jelenség természete jogosított fel: míg a hangtani, alaktani, esetleg szóismereti/szóhasználati kutatás a változatok jelenléte miatt csak a nemzedéki, nemi, iskolázottsági stb. tényezők figyelembevételével folytatható, lesz eredményes és hiteles, a szintaktikai „hogyan mondják nálunk, melyiket mondják inkább/általában a megadottak közül” kérdésre az adott helységben szokásos változat kijelölésére bárki alkalmas: a helyi regionális norma a szintaxisban konzervatívabb, mint a nyelvhasználat egyéb területein. A mondatalkotási, szerkesztési szabályok ugyanis mélyebben rejtőznek, tudattalanabban jelennek meg, az önkorlátozás, a normához való igazodás kevésbé érinti őket. Mivel elsődleges nyelvét (vernakuláris változat) az egyén nagyjából 10-12 éves koráig megtanulja,

ezen életkor felett bárki alkalmas, hogy egy adott helység (beszélőközösség) mondatalkotási normájáról megfelelő képet adjon. Kutatásunkban azonban (mivel elsősorban nyelvjárási indítékú, és bevallva-bevallatlanul a nyelvátlasz hiányzó mondattani anyagát kívánta pótolni) elsősorban az idősebb korosztály tagjait kérdeztük. (Az ellenőrzés során – követve Barbiere és Cornips 2002. figyelmeztetését – további adatközlőket is bevontunk elsősorban azokon a helyeken, ahol az első adatközlő a fiatalabbak közül való volt.) Az adatközlők életkori csoportjai a következők: 0—29 évig: 8 fő (3 férfi, 5 nő), 30—39 évig: 6 fő (3 férfi, 3 nő), 40—49 évig: 14 fő (3 férfi, 11 nő), 50—59 évig: 32 fő (9 férfi, 23 nő), 60—69 évig: 29 fő (11 férfi, 18 nő), 70—79 évig: 40 fő (15 férfi, 25 nő), 80—89 évig: 23 fő (7 férfi, 16 nő), 90 év felett: 2 fő (2 férfi). Összesen 154 adatközlő (53 férfi és 101 nő) a 128 kutatópontról (néhány kutatópontra több adatközlő is szerepelt). Az adatközlők többsége (82 %-a) 50 évnél idősebb, 61%-uk a hatvanéves kort is meghaladta. Adataink tehát érvényesek A magyar nyelvjárások atlasza kiegészítéseként.

2011. május – 2011. november: az adatok elektronikus rögzítése, Excel-táblázatba építése majd térképre vitele.

72 jelenségtérképet készítettünk, mindegyiken szerepel(nek) a 128 kutatópont adata(i). Mivel a Szilágyság kutatásba bevont falvai közel fekszenek egymáshoz, ezt a területet külön kistérrépen kinagyítottuk. A térképek mellé elkészítettük a leírásukat, mintául szolgáljon az 1. térkép leírása:

1. térkép (*vesz*)

A 'vásárol' jelentésű *vesz* ige legáltalánosabb vonzata a *valamiért/valamennyiért*. Egyéb vonzatai: *vesz valamit valamire* (Zilahvidék: Nyr. 28: 113), és *vesz valamit valamin* (erre előzetesen csak történeti adat volt: Hegedűs—Papp 1991: 26). Adatfelvételünk mindkét vonzatot területhez kötve adja: a *vesz valamit valamire* változatként szerepel a Szilágyságban a *vesz valamit valamiért* mellett, a *vesz valamit valamin* pedig jellemzően jelenik meg az Észak-Dunántúlon.

A vonzatok közül kiemelendő, mert sajátos térséget jelöl ki elterjedési területként, a *valamivel*. E vonzat elterjedési területeként a források Erdélyt és a csángó nyelvterületet jelölik (Nyr. 4: 115, Nyr. 10: 201, Nyr. 30: 115, NyF. 75. 27, Nyr. 45: 165, Tamási 1997. 41). Térképünk szerint az erdélyi magyarság, a székelység északibb területei és Moldva alkot összefüggő régiót e vonzat tekintetében. A Tamási Áron műveiben az irodalmi nyelvbe is beemelt jelenség román kontaktushatás lehet: a „száz forintért vettem a malacot” román megfelelője: *cu (-val/-vel, prep.) o (egy) sută (száz) de (prep.) forinți (Ft) am cumpărat (vettem) purcelul (a malacot)*.

2011. november – 2012. február: a kutatás eredményét (térképek és kísérő tanulmány) közlő kötet kiadásra való előkészítése és megjelentetése. A kötet bibliográfiai adatai:

Hegedűs Attila: A vonzatosság a magyar nyelvjárásokban. Szent István Társulat, Budapest—Piliscsaba, 2012. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Magyar Nyelvészeti Tanszékének Kiadványai, 8. sz. 199 p. (a kötet tanulmányában megtalálható a kutatás elméleti megalapozása)

Jelen kutatás **legfőbb kérdése** az volt, hogy jellemezhető-e mondattani jelenségek (vonzateltérések) regionális megoszlásával a nyelvjárások, s ha igen, akkor ezen jelenségek következtében, ezeknek a hangtani és alaktani jelenségek melletti becsatlakoztatásával módosulnak-e, átrajzolódnak-e a nyelvjárásathatárok.

A mondattani térképek adatainak elemzéséből kitűnik, hogy a vonzatjelenségek között a több nyelvjáróterületre kiterjedő és a csak egy kisebb területre kiterjedő csoport egyaránt megtalálható. Sőt a több nyelvjáróterületre kiterjedő csoportot még két alcsoportra is fel kell bontanunk: azon jelenségek csoportjára, melyek több nyelvjáróterületen összefüggően

jelentkeznek, és arra a csoportra, melybe azok tartoznak, amelyek ugyan több területen élnek, de e területek nem függenek össze egymással.

1.1. csoport. Több nyelvjárásterületen összefüggően jelentkeznek: a *jön*, *betalál* régensek *-nál* vonzata (Északkelet, Szabolcs, Szatmár, Szilágyság), a *harangoz -ra* vonzata (Közép-Dunántúl, Kisalföld, Dél-Dunántúl, Dél-Alföld), a *felesel -nek* és *-vel* vonzatos példái (előbbieket a Tisza vonalától északra és keletre, utóbbiak a Tisza vonalától nyugatra), a *jó -ról* megjelenése a nyugat-dunántúli és a közép-dunántúli nyelvjárási régió határán, a *nagyobb*, *rosszabb -tól* vonzata (palóc, északkeleti, tiszai régió és a déli szórványok területe), a *nagyobb*, *rosszabb -nál* ragos vonzata (a palóc, északkeleti, a tiszai régió és a déli szórványok és Moldova kivételével). E csoportba tartoznak továbbá mindazok a vonzatok, amelyek a köznyelvi használatnál egyeznek meg, hiszen ezek is összefüggő régiókat képeznek.

1.2. csoport. Több nyelvjárásterületen élnek, de e területek nem függenek össze egymással: a *jön -ni* ragos vonzata (középpalóc, székely), az *imádkozik*, *könyörög*, *rimáncodik*, *sír*, *búsul*, *fél* és *kér* igék *-n* ragos vonzatai (Északkelet, Délnyugat-Dunántúl, Tisza—Maros összefolyása, székely), a *büntet -vel* ragos vonzata (Rába vonala, déli szórványok), az *aláír -nak* ragos vonzata (Közép-Dunántúl, Tiszántúl, Szilágyság, székely terület), a *hasonlít -hoz* ragos változata (északkeleti és székely terület). Ide tartoznak az *adózik* különböző vonzatainak össze nem függő területei: *-ra* ragos vonzata (Közép-Tisza vonala, székely terület, Moldova), *-ról* ragos vonzata (Nyugat-Dunántúl, déli szórványok), *-ért* ragos vonzata (palóc, Szilágyság). E csoportot gazdagítják a *törekedik -n* ragos vonzata (nyugati-középpalóc, Északkelet, Szabolcs, Szatmár), a *visz vele* megjelenései (Nyugat-Dunántúl, Kórogy—Várdaróc, Moldova), a *folyamodik valami után* névutós szerkesztése (Nyugat-Dunántúl, Szilágyság), a *varr gépen/kézzel* megkülönböztetése (Nyugat-Dunántúl, Északkelet, keleti palóc), a *beteg -tól* vonzata (palóc, Szilágyság, Erdély, Moldova) és a *kijár az erdőbe* szerkesztése (nyugati palóc, déli szórvány).

2. csoport. Csak egy-egy nyelvjárási régióra, esetenként annak egy szűkebb területére terjednek ki a következők: *vesz 'vásárol' -ra* ragos vonzata (Szilágyság), *vesz 'vásárol' -n* ragos vonzata (Északnyugat-Dunántúl), *vesz 'vásárol' -vel* ragos vonzata (Székelység, Moldova), *elér -nál* ragos vonzata (Kárpátalja), *férjnek megy* szerkezet (Északnyugat-Dunántúl), *harangoz -ért* ragos vonzata (Zala), *megbetegszik -ből* ragos vonzata (Moldva), *mond -hoz* ragos vonzata (nyugati-középső palóc), *bízik -ra* ragos vonzata (Moldva), a *hasznos -tól* ragos vonzata (Székelység, Moldova), a *jó -hoz* ragos vonzata (tiszai nyelvjárási régió), a *tud -hoz* ragos vonzata (székely), a *dicsekedik -be* ragos vonzata (északnyugat), a *dicsekedik -n* ragos vonzata (délnyugaton), a *kérdez -ra* ragos vonzata (Moldva), a *beteg -be* (*belé*) ragos vonzata (Csallóköz), a *kijár az erdő közé* névutós szerkesztése (székely), a *függ -n* ragos vonzata (Szilágyság), az *(el)ad -vel* ragos vonzata (Székelység, Moldova), az *(el)ad -be* ragos vonzata (Szilágyság), az *(el)ad -ra* ragos vonzata (Moldva).

A vonzatok fenti két (illetőleg három) csoportja alapján a nyelvjárási régiók jellemzése (Juhász 2001. 262—324) kiegészíthető. Példaként álljon itt a nyugat-dunántúli régió:

1. **Nyugat-dunántúli régió:** általánosan jellemzi a régió egész területét (a köznyelvvvel megegyező vonzatokon túl) 1. a *nagyobb*, *rosszabb -nál* ragos vonzata, 2. a *felesel -vel* ragos vonzata, 3. az *adózik -ról* ragos vonzata, 4. a *visz vele* névmásfajta cserélő vonzata, 5. a *folyamodik valami után* névutós szerkesztése, 6. a *varr gépen/kézzel* megkülönböztetése. A régió egy-egy kisebb nyelvjáráscsoportját jellemzi: 1. az *imádkozik*, *könyörög*, *rimáncodik*, *sír*, *búsul*, *fél* és *kér* igék *-n* ragos vonzatai a Délnyugat-Dunántúlon, 2. a *büntet -vel* ragos vonzata a Rába folyása mentén, 3. a *vesz 'vásárol' -n* ragos vonzata (Északnyugat-Dunántúl), 4. a *férjnek megy* szerkezet (Északnyugat-Dunántúl), 5. a *harangoz -ért* ragos vonzata (Zala), 6. a *dicsekedik -be* ragos vonzata (Északnyugat), 7. a *dicsekedik -n* ragos vonzata (délnyugaton), 8. a *jó -ról* vonzatának megléte a nyugat-dunántúli és a közép-dunántúli nyelvjárási régió határán.

A térképlapok adatai választ adnak a stabil változatok kérdésére is: ilyenek léteznek a magyar nyelvjárásokban.

A kutatásnak volt egy történeti aspektusa is: változnak-e a vonzatok hosszabb (500 év) és rövidebb (kb. 100 év) leforgása alatt, továbbá hogy a gondolkodás és a vonzathasználat regionális különbségei között létezhet-e összefüggés.

A valóság nyelvspecifikus interpretálása ugyanis a viszonyok grammatikai relációinak különbségeiben is megnyilvánul (vö. Banczerowski 2006. 192). A magyar szemlélet szerint az *egér sajtot eszik*, az eszkimó ezt úgy fejezi ki: *az egér étele sajt*. „A nyelvi világmodell a nyelvi világnak nemcsak az elemei, hanem a szerkezete tekintetében is egyfajta tervrajzként szolgál számunkra” (Szilágyi 1996. 83–4, 108). Ezek a szerkezetek, a grammatikai leképeződés különbségei a kötelező kiegészítések (vonzatok) területén is megtalálhatók.

A tematikus szerepek kiosztásában való eltérés nemcsak a különböző nyelvek viszonylatában, hanem ugyanazon nyelv különböző változataiban is megfigyelhető. Feltételezhető, hogy a tematikus szerepek regionális eltéréseiben a gondolkodás eltérő jellege ölthet testet. Amikor ugyanis mondatokat hozunk létre, két alapvető tényre figyelünk: egyrészt a szójelentésre (mondhatom azt, hogy *bízom a bátyámban*, de nem mondhatom azt, hogy *bízom a vasoszlopban*), másrészt az adott szó kiegészíthetőségére (*bízom valakiben*, de a standardban nem mondhatom, hogy *bízom valakihez*). Érdekes ebből a szempontból tanulmányozni néhány térképet, hogyan jelenik meg bennük a gondolkodás regionális különbsége. Példaképpen szerepeljenek a *jön* valakihez/valakinél térképlapjai:

A *jön* valakihez/valakinél nyelvjárási elkülönülése a vonzatkülönbségek egyik legismertebbike a magyar nyelvjáráskutatásban. Két régens esetében (*jön*, *betalál*) erősen elkülönítő jellege van a vonzathasználatnak, jellemzően határolják le a területet. A jelenség legerőteljesebben az északkeleti (kárpataljai) részeken van jelen, ezt mutatja, hogy itt még az *elér* is lokatívuszi vonzattal áll.

Mi lehet a gondolkodási alapja a lokatívuszi vonzatnak a latívuszi helyett az adott régióban? Talán az, hogy aki *jön* (nagyon gyakori a „gyere nálunk”), azt a beszélő már várja, mintegy önmagánál tudja, tehát szinte már itt is van, nálam van, az enyém. (Ez a folyamat, vagyis a latívuszi jelentés továbbalakulása lokatívuszi, majd további egyéb szerepekre is, a magyar nyelv történetében a nyelv morfológiai szintjén több esetben is megfigyelhető: a *-nak/-nek* rag továbbalakulásában (datívuszi, genitívuszi szerepre), továbbá a *-hat/-het* képző, vagy az *-é* birtokjel kialakulásában.)

Vegyünk egy másik példacsoportot:

Sajátos csoportot képviselnek a lelki megrázkódtatás igéi: *imádkozik*, *könyörög*, *rimáncodik*, *sír*, *búsul*, *fél*, *kér*. Az igék jelentésük szerint összetartoznak: alapjelentésükben benne van az óhaj, a kívánság, a kérés valamely dolog elérésére. Nem véletlen tehát, hogy a vonzatosság szerint is összetartoznak. Mindegyikük vonzata a köznyelvben *valamiért*. Ezen igék esetében azonban nyelvjárási változatként szerepel a *valamin* vonzat is. Ha összevetjük a térképeket, a *valamin* erősebb jelenléte látható többnyire azonosan rajtuk.

Nem lehet véletlen, hogy az óhaj, a kívánság, a lelki megrázkódtatás igéi ugyanazokon a területeken mutatnak sajátos nyelvjárási vonzatot (*-n*). A *valamin* vonzat a közvetlen helyzetet ábrázolja, míg a *valamiért* vonzat elsősorban az okot/célt határozza meg. A közvetlen élethelyzet elsődlegessége, a helyzet archaikusabb, konkrétabb szemlélete hatja át a *valamin* vonzatot használó beszélőt. A *valamiért* vonzat használata már bizonyos eltávolodást jelent a közvetlen élethelyzettől, mintegy külső szemlélőt feltételez.

A kutatás tanulságai:

A legfőbb az, hogy a mondat vonzatszerkezetén alapuló vizsgálat nem rajzolja át az ismert nyelvjárásirégió-határokat, ellenben kiegészíti a tudásunkat az egyes régiók további jellemzésével.

További tanulságok:

1. A mai adatfelvétel nem igazolja vissza az egykori (szakember által rögzített) vonzatot: *szolgál (-hez: Ø), használ (-ról: 1), hallgat (-hoz: 1)*. Jogosan merül fel tehát a kérdés: ezek a mintegy 100 éve készült feljegyzések mennyire megbízhatók, nem egyedi jelenséget vélt-e általánosnak a közlő?
2. A történeti vonzatok átalakulnak, a vonzatváltozás általános jelenség. A változás iránya nem egysíkú: történhet mind az absztrahálódás mind a konkretizálódás felé. A változásban a jelentésnek, a képzetek (jelentéselemek) egymásra hatásának szerepe lehet.
3. A szójelentésbeli összefüggés azonos (vagy közel azonos) területű vonzatkiterjedést mutat (2—5. térkép, 7—13. térkép). Jelent-e ez esetleg szemléleti (világlátási) azonosságot?
4. Jól elkülöníthető/elkülönülő kistrégiók megléte valószínűsíthető vonzatalapon (*vesz, férjhez megy, megbetegszik, harangoz*).

Előadások a kutatás témaköréből:

Hungarian Dialect Syntax. 2010. december 14. (előadás a Meertens Intézetben [Amsterdam]). Előadó: Gerstner Károly és Hegedűs Attila

Eine neue Untersuchung auf dem Gebiet der Syntax. 2011. június 30. (előadás a Müncheneri egyetem [LMU] Finnugor Szemináriumában egy dialektológiai blokkszeminárium részeként) Előadó: Hegedűs Attila

Konferenciaelőadások:

Stehende Wendungen als Ausdrücke der volkstümlichen Denkweise im Neuen ungarischen Dialektwörterbuch. – 2011. június 8. (előadás Fifth International Symposium on Finno-Ugric Languages in Groningen (The Netherlands): The Finno-Ugric contribution to international research on folklore, myth and cultural identity. University of Groningen) Előadó: Gerstner Károly

A magyar nyelvjárások mondattani alapú elhatárolása. 2011. augusztus 22. (előadás Kolozsvárt a VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson). Előadó: Hegedűs Attila

Regionális különbségek a vonzathasználatban a nyelvi relativizmus nézőpontjából. 2011. november 16. (előadás a Nyelvelmélet és dialektológia konferencián, Piliscsabán). Előadó: Gerstner Károly és Hegedűs Attila

„Stiefkind der Dialektbeschreibung” (a nyelvjáráskutatás mostohagyereke) A dialektológiai mondattani kutatás elméletéhez és gyakorlatához. Elfogadott előadás a 2012. augusztus 30-a és szeptember 1-je között rendezendő 17. Élőnyelvi Konferencián Szegeden. Előadó: Hegedűs Attila

Hivatkozott irodalom:

Arany János 1968. Arany János összes művei XI. Prózai művek 2. Szerk. Keresztúri Dezső, Budapest, Akadémiai Kiadó.

Banczerowski, Janusz 2006. A világ nyelvi, tudományos és kultúrképe mint a második valóság komponensei. Nyr. 2006. 187—197.

Barbiers, S. & L. Cornips (2002), [Introduction](http://www.meertens.knaw.nl/books/synmic). In: Syntactic Microvariation, www.meertens.knaw.nl/books/synmic

Hegedűs Attila 2009. Igevonzat-változások vizsgálata misszilisek segítségével. In: Korompay Klára, Terbe Erika, C. Vladár Zsuzsa, Zsilinszky Éva szerk. Forráskutatás, forráskiadás, tudománytörténet. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 2009. 91–9.

Hegedűs Attila—Papp Lajos szerk. 1991. Középkori leveleink. Tankönyvkiadó, Budapest.

Juhász Dezső 2001. A magyar nyelvjárások területi egységei. In Kiss Jenő szerk. 262–324.

Komáromi Csipkés György 2008. A magyar nyelv magyarázata. Hasonmás kiadás fordítással. Fordította: C. Vladár Zsuzsa. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. MNyTK. 228. sz.

Schirmunski, Viktor 1992. Sprachgeschichte und Siedlungsmundarten. In: Linguistische und ethnographische Studien über die alten deutschen Siedlungen in der Ukraine, Russland und Transkaukasien. Herausgegeben von Claus Jürgen Hutterer. München, Verlag südostdeutsches Kulturwerk. 112—134.

Szilágyi N. Sándor 1996. Hogyan teremtsünk világot? Rávezetés a nyelvi világ vizsgálatára. Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár.

Tamási Áron: Ábel a rengetegben. Ciceró Könyvkiadó, 1997